

Сурмяк Ю. Кудрик Л. Педагогічний коучинг у підготовці майбутніх фахівців
// Освіта. Інноватика. Практика : науковий журнал. 2017. № 1(2). С. 39-43.

Surmyak Y. Kudric L. Coaching techniques in the training of future professionals
// Education. Innovation. Practice: scientific journal. 2017. Issue 1(2). P. 39-43.

Юрій Сурмяк¹, Ліліана Кудрик²

¹Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

²Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Львів

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

На теперішньому етапі суспільно-економічного розвитку назріла необхідність в удосконаленні принципів організації процесу навчання, що дали б можливість забезпечувати високий рівень фахової підготовки спеціалістів, конкурентоздатних на ринку праці; створювати у системі вищої освіти умови для формування професійно обізнаної, вмотивованої до навчально-пізнавальної діяльності, здатної до саморозвитку особистості; формувати у майбутніх фахівців професійну мобільність, комунікативну компетентність, адаптивність і здатність до змін, відповідальність за результати власної професійної діяльності, управління особистою ефективністю. Виконання цих завдань потребує використання сучасних педагогічних технологій. Такою інноваційною педагогічною технологією, яка дасть змогу задіяти особистий потенціал студентів, сформувати у них готовність до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, вміння використовувати всі можливі ресурси для досягнення поставлених цілей, самостійно здійснювати, коригувати та контролювати свою діяльність, є коучинг.

Коучинг має всі ознаки педагогічної технології, оскільки є моделлю спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу із забезпеченням комфортних умов для студентів і викладача. Він може органічно увійти в структуру різноманітних форм організації навчальних занять в системі вищої освіти.

Сьогодні відбувається докорінна зміна всіх компонентів освіти у напрямі їх максимальної психологізації. Як зазначає О.І. Власова, основною функцією педагога стає психолого-педагогічний патронаж розвитку людини, що передбачає навчально-педагогічну діагностику й індивідуальне консультування, проектування ходу пізнавального й особистісного розвитку кожного учня чи студента [3, с.72]. У цих умовах особливі вимоги ставляться до підготовки майбутніх психологів, роль яких у психологізації освіти зростає, які покликані допомагати усім суб'єктам освітнього процесу долати стреси, кризи, ефективно відповідати на виклики сьогодення. Темпи розвитку освітніх технологій вимагають від викладачів ВНЗ адекватної реакції і відповідної підготовки, яка допоможе їм сприйняти і втілити на практиці нові підходи до навчання, виховання і розвитку підростаючих поколінь.

Проблема коучингу у контексті освіти є цікавою як для вітчизняних, так і для зарубіжних дослідників та науковців, хоча на сьогодні коучинг в освіті є мало вивченим. Технологію коучингу досліджували такі зарубіжні автори: У. Голві, С. Дуглас, У. Морлей, П. Зеус, Дж. О'Коннор, Р. Хадсон, М. Емітер, Д. Ролкер, Р. Уїтерспун, Р. Уайт, Дж. Уїтмор, А. Браун, Дж. Джеймсон, К. Колетт та ін. В Україні темі коучингу в освіті присвятили свої праці С.М. Романова, Бородієнко О.В., Музичко Л.В. та ін. Коучинг як інструмент управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників ВНЗ описаний у працях Т.Борової, яка запропонувала концепцію освітнього коучингу, сформулювала методологічні підходи та принципи його використання у ВНЗ [1]. Роль коучингу у забезпеченні конкурентноспроможності персоналу досліджує М. Нагара. І. Петровська вивчає шляхи підвищення ефективності управлінської діяльності керівника за допомогою коучингу. Проблема коучингу як технології особистісного і професійного розвитку майбутніх педагогів обговорювалася на IV Всеукраїнському педагогічному конгресі [4].

Вважаємо, що вартує більшої уваги дослідження можливостей використання коучингу у підготовці студентів різних спеціальностей, що дало б змогу покращити результати їх навчально-пізнавальної діяльності за рахунок розкриття досі не задіяних особистісних ресурсів, глибше вникнути в суть майбутньої та ефективніше підготуватися до професійної діяльності.

В українську освітню систему поняття коучингу прийшло з американських та європейських джерел. «Коучинг» у перекладі з англійської означає – наставляти, тренувати, надихати. Отже,

«коучинг» – це «тренерство». Джерела коучингу лежать у спортивному тренерстві, позитивній, когнітивній та організаційній психології, в уявленні про усвідомлене життя, можливості постійного та цілеспрямованого розвитку людини. У процесі коучингу людина або група людей навчаються й одержують навички, необхідні для їх підтримки.

Розглянемо переваги застосування коучингу у системі вищої освіти. Перш за все це формування активної творчої особистості, гармонійний розвиток якої вимірюється не кількістю засвоєних понять або загальним обсягом навчальної інформації, а її швидким і раціональним відбором та вмінням гнучко використовувати у майбутніх професійних ситуаціях. Організація педагогічної взаємодії із залученням технік коучингу дозволить студентам економно витратити час, відведений на самостійну роботу, і розумно організувати життя, що сприятиме розвитку генетично закладених здатностей кожної людини; допомогти студентам розібратися у власних здібностях і навчитися їх використовувати з максимальною для себе користю та перспективою. Набуті під час коучингових процедур уміння та навички стануть вагомим складовою професійної майстерності.

Провідна ідея педагогічного коучингу – це бачення у студентах перш за все людей з їх цінностями, прагненнями, особистими цілями. Необхідне встановлення партнерських взаємостосунків між суб'єктами коучингової взаємодії (викладачем і студентами). Коучинг допомагає: прояснити ситуацію; допомогти компетентно і тактовно виокремити та сформулювати проблему; визначити цілі, шляхи та засоби їх досягнення, не намагаючись змінити людину, а розкриваючи її природний потенціал.

Для успішного перебігу коучингу необхідні ряд умов. У першу чергу це взаємозв'язок, взаємоналаштованість тренера і групи (довіра до коуча-викладача, його уважність до потреб студентів). Важлива динаміка – здатність викладача-тренера бути гнучким, змінювати план заняття. Формується певна спільність: створення навчального досвіду спільними зусиллями. Неабияке значення має спрямованість на результат – практичні досягнення, набуття швидких результатів студентами, усвідомлення ними власного прогресу.

Ставиться низка вимог до викладача-коуча. Наставник, коуч-керівник, викладач-коуч – це людина, яка має досвід, знання, високий рівень професіоналізму, комунікативності, прагнення допомогти студентів у опануванні професійних і життєвих компетентностей. Він повинен володіти психологічним тактом, емпатією, комунікативними здібностями, мистецтвом ведення діалогу, здатністю до активного слухання, терпінням та іншими якостями. Коуч-керівник не дає готових рекомендацій, не висловлює жорстких експертних оцінок, а лише допомагає людині знайти власні рішення актуальних проблем. Він також не оцінює формулювання завдання, не пропонує своїх варіантів рішення, не дає безапеляційних порад. Кожен сам вирішує, що йому потрібно. Завдання коуча – створити умови для прийняття рішень. Через делегування відповідальності студенту за свої власні рішення і їх виконання відбувається розвиток людини як пріоритетний напрям в освіті, розкривається творчий потенціал особистості, розвиваються життєві компетентності (уміння вчитися, інформаційна, комунікативна, компетентність самоосвіти і саморозвитку тощо). Викладач-коуч перестає бути центральною фігурою у навчально-виховному процесі, – він лише допомагає студентів здійснювати самоосвіту й самовиховання, усувати обмеження для досягнення особистісно значущих та стійких змін у професійній та особистій сферах життя.

Стрижнева концепція коучингу звучить так: при формуванні особистості не можна застосовувати насилля, якими б благими цілями воно не обґрунтовувалося. Адже відомо, що люди здатні змінюватися лише в тих випадках, коли самі захочуть цього і готові до цього. Люди успішно вчаться тоді, коли дійсно залучені у процес (мислення, будівництва планів на майбутнє, вчасного виконання поставлених завдань).

Відповідно, коучингова діяльність базується на низці принципів. Принцип усвідомлення й відповідальності полягає в тому, що коуч несе відповідальність за процес досягнення результату, а студент – за результат. Принцип єдності і взаємодії передбачає, що позитивні результати в одній сфері діяльності призводять до досягнень в інших. Наприклад, покращення навчальної діяльності сприяє успішній соціальній адаптації, інтеграції у колектив тощо. Принцип партнерства стає основою комунікативного співробітництва, суб'єкт-суб'єктних стосунків, педагогіки життєтворчості. Принцип ієрархічності розвитку стверджує, що найбільш важливі проблеми, з якими ми стикаємося, не можуть бути вирішені на тому ж рівні мислення, на якому ми були, коли їх створювали (коуч-наставник допомагає долати попередні установки й стереотипи). Принцип гнучкості передбачає, що разом з коучем студент розробляє індивідуальну поетапну стратегію особистісного і професійного розвитку. Загальними принципами коучингової діяльності вважаються також економічність та комплексність, підвищення ефективності діяльності та простота, соціальне партнерство та об'єктивність. Принципами впливу на аудиторію є

мотивованість, формування унікального потенціалу, усвідомлення, розподіл відповідальності, цілеспрямованість. Серед принципів, за якими діє коуч, виділяють здатність інформувати аудиторію, не нав'язуючи їй власну позицію (тобто взаємодія має більш консультативний характер); комунікативність та самостійність викладача. Коучинг становить собою діалог тренера та групи, коли до процесу залучено всіх його учасників у міру їх власного бажання та можливостей.

Коуч – це тренер, здатний виховати переможця. Обов'язок коуча – знайти краще в особистості студента і відштовхуватися від цього. Обов'язок студента – взяти на себе відповідальність за вирішення поставленого завдання і виконати все, про що він домовився з коучем. Коуч сприяє вдосконаленню та ефективному використанню особистісних якостей студентів, про які більшість або не здогадується, або не використовує як основу для подальшого руху вперед. Для цього він мусить мати глибокі знання психології і можливостей людини. Він має володіти умінням створювати умови, у яких молоді люди будуть здатні усвідомлювати сенс свого існування, свої цінності, своє призначення у житті. Також викладач-коуч повинен уміти працювати з групою таким чином, щоб пов'язувати в єдине ціле усіх, зберігаючи при цьому індивідуальність кожного. З цією метою він оволодіває знаннями психології, теорії і практики управління, лідерства. Коуч постійно орієнтований на розвиток, лише так він спонукає до розвитку інших. Він комунікабельний, доступний, користується повагою і довірою, здатний бути у розпорядженні інших, коли це потрібно. Один із засновників коучингу як технології формування особистості Т. Голві зазначає, що коуч-консультант спрощує навчання, але не вирішує проблем тих, хто навчається [2, с. 194].

Можна виділити такі головні функції коучингу: стимулююча – активізація пізнання і самопізнання, і підтримуюча – психолого-педагогічний супровід, патронаж розвитку особистості. Коучингова діяльність починається зі спільного визначення завдань для досягнення конкретної мети. Встановлюються цілі заняття і правила взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, створюється освітнє коуч-середовище. Далі відбувається дослідження поточної ситуації чи проблеми; визначаються внутрішні і зовнішні перешкоди на шляху до результату; аналізуються можливості для подолання труднощів у вирішенні проблеми. Відбувається постановка конкретних завдань, визначення способів їх досягнення; вибирається конкретний варіант дій і складається поетапний план дій; укладається домовленість про те, що конкретно повинно бути зроблено і в які терміни. Далі має місце партнерська взаємодія; взаємний контроль і підтримка у процесі реалізації плану; нарешті, підведення підсумків, отримання результатів діяльності.

Кожне наступне коучинг-заняття починається з огляду: що зроблено; що вдалося; що можна було зробити краще. Після рефлексії досвіду, отриманого на попередньому занятті, узгоджуються цілі і завдання поточного заняття; виконуються вправи, спрямовані на створення сприятливої емоційної атмосфери й установки на активну діяльність. Зміст основної частини заняття визначається цілями і завданнями конкретної теми. Завершується заняття підведенням підсумків: аналіз ступеня досягнення поставлених завдань, обговорення перспектив наступного заняття.

Студент має чітко усвідомлювати, що конкретно він хоче отримати від кожного заняття, якого результату він хоче досягти. Для цього коуч-педагог ставить запитання: чого ти чекаєш від цього заняття? що б ти хотів зробити за цей час? що було б для тебе найкориснішим на занятті? яка головна ціль заняття? яких проміжних цілей треба досягти у процесі досягнення головної мети? тощо. Студент повинен взяти на себе відповідальність за досягнення проміжних робочих цілей.

Коучингова технологія допомагає молодим людям пережити ситуацію успіху, підняти самооцінку, повірити у свої можливості. Адже наші переконання щодо власних можливостей прямо пов'язані з нашими досягненнями. Молоді люди нерідко обмежують свій потенціал рамками нав'язаних їм з дитинства (батьками, учителями, оточенням) негативних переконань (про зовнішні або ситуаційні бар'єри). Викладач-коуч допомагає студентові позбутися негативних програм, замінити їх конструктивними позитивними переконаннями.

Таким чином, вихідними засадами коучингу є: партнерство, розкриття потенціалу, результат. Основний критерій результативності коучингу – поява у студента тих результатів, що є важливими саме для нього, з урахуванням індивідуальних темпів і можливостей розвитку. Методи коучингу чудово формують професійні компетентності майбутніх фахівців, серед яких: самоорганізація, самоменеджмент, уміння працювати в команді; навички спілкування, усної і письмової презентації результатів роботи та ін.

Ефективному коучингу передують певна підготовча робота. Педагог-коуч створює умови для глибшого осмислення студентом своєї життєвої ситуації. Студент розуміє, що існує різниця між тим, ким він є, і тим, ким хотів би бути. Він відкритий до змін, готовий думати і діяти новим, незвичним для нього способом. Водночас студент готовий вислуховувати і сприймати

конструктивну критику на свою адресу. Викладач здійснює системний супровід студента, унаслідок чого у суб'єкта формується гнучкість, адаптивність до змін, здатність швидко реагувати в критичних ситуаціях. Таким чином твориться система осмисленої взаємодії студента з коучем, із самим собою, зі світом, що підвищує рівень його відповідальності і мотивації. Студент отримує цінний досвід партнерського комунікативного співробітництва.

Коучинг складається з певних методів і технік (бесіди, запитання, поставлені завдання), які дозволяють конкретно сформулювати бажаний результат, розробити нові підходи й чітко окреслити можливості досягнення запланованого результату. Основний інструмент коучингу – запитання, за допомогою яких можна допомогти людині самій проаналізувати існуючу ситуацію та спрямувати її на пошук власних оптимальних дій і рішень. Коучингові запитання схожі на сократівські. Давньогрецький філософ Сократ, як відомо, послідовно ставив своїм учням запитання у такий спосіб, щоб ті, відповідаючи на них, самостійно дійшли важливих логічних висновків.

Коучингові запитання – це запитання, що стимулюють розумову діяльність, розвивають відповідальність, творчі здібності та рівень самостійності. Технологія коучингу є результативним, тонким і перспективним інструментом в індивідуальному і професійному розвитку. Це спосіб стимулювання творчих здібностей та гнучкості мислення людини. Сенс коучингу – пропозиція стати ефективнішим, змінивши підхід до праці, поглибивши усвідомлення і підвищивши власну відповідальність за досягнуті результати. Студенти під керівництвом коуча-викладача впевнені у своїх силах і працюють в аудиторії і самостійно із зацікавленістю і високою віддачею. Для викладачів коучинг дає простір для експериментування із новими навчальними стратегіями.

Таким чином, у системі вищої освіти використання коучингу може слугувати для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, посилення їх мотивації, реалізації виховної функції, для активізації саморозвитку та самовиховання студентів, підвищення рівня їх відповідальності. Формат взаємодії може бути як індивідуальним (у формі індивідуальних бесід), так і груповим (проведення навчальних занять з використанням специфічних інструментів коучингу).

Коучингова діяльність є окремим різновидом суспільної практики і потребує спеціального навчання. Необхідне формування коучингової компетентності викладача, що є передумовою реалізації коучингової взаємодії в індивідуальному та груповому форматі. Оволодіння коучинговим інструментарієм – важливий чинник підвищення рівня професійної компетентності сучасного педагога.

Коучинг – це новаторський, незвичний тип педагогічного співробітництва, відносин між викладачем і студентами. Це особливе підтримуюче ставлення до студента, згідно з яким він сам досягає своєї мети, сам вирішує проблеми, реалізуючи власні здібності і можливості. Це також вид індивідуальної підтримки особистості, що ставить своїм завданням професійне й особистісне зростання, підвищення персональної ефективності; засіб сприяння, допомоги особистості у пошуку її власних рішень у будь-якій складній для неї ситуації; технологія розвитку, що дозволяє переміститися із зони проблеми у зону ефективного рішення. Використання коучинг-підходу може забезпечити підвищення рівня продуктивності навчального процесу, прискорення особистісного розвитку і професійного зростання усіх його суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Борова Т.А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: монографія / Т.А. Борова. – Харків: СМІТ, 2011. – 381 с.
2. Голви Т. Максимальная самореализация: Работа как внутренняя игра / Т. Голви – [пер. с англ.] / Голви Т. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 252 с.
3. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
4. Чернова Т. Формування коучингової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у ВНЗ // Четвертий український педагогічний конгрес. Збірник наукових праць конгресу. – Львів: Сполом, 2014. – С. 166-172.

Анотація. Сурмяк Ю., Кудрик Л. Педагогічний коучинг у підготовці майбутніх фахівців.

Стаття присвячена коучингу як інтерактивній технології педагогічного керівництва професійним становленням майбутніх фахівців, як важливому інструменту особистісного і професійного розвитку. Обґрунтовано доцільність використання коучингу у підготовці студентів. Розглядаються вимоги до викладача-коуча, його фахові компетентності, що забезпечують успіх у коучинговій діяльності.

Ключові слова: коучинг, педагогічна технологія, викладач-коуч, професійна компетентність.

Аннотация. Сурмяк Ю., Кудрик Л. Коучинговые технологии в подготовке будущих специалистов. Статья посвящена коучингу как интерактивной технологии педагогического руководства профессиональным становлением будущих специалистов, как важному инструменту личностного и профессионального развития. Обосновано целесообразность использования коучинга в подготовке студентов. Рассматриваются требования к преподавателю-коучу, его профессиональные компетентности, которые обеспечивают успех в коучинговой деятельности.

Ключевые слова: коучинг, педагогическая технология, преподаватель-коуч, профессиональная компетентность.

Abstract. Surmyak Y., Kudric L. Coaching techniques in the training of future professionals. The article is devoted to coaching as an interactive technology pedagogical management professional formation of future professionals as an important tool for personal and professional development. It is proved the feasibility of using coaching to prepare students. We consider the requirements for teacher-coach, his professional competence, which ensure success in coaching activities.

Keywords: coaching, educational technology, teacher, coach, professional competence.